

Boj o ukrajinské lékaře

Čeští zubaři nemají zájem o ordinace v malých městech a na jejich místo se hlásí kolegové z Východu

Autor: Hana Čápková

Tak šikovné zubaře jsme tu ještě neměli,“ říká Jana Šulcová z Lázní Bělohrad. Pracovnice tamního finančního úřadu mluví o dvou mladých lékařích z Ukrajiny, kvůli kterým se stala po padesátce aktivistkou. Městečko s necelými čtyřmi tisíci obyvatel přišlo během posledních čtyř let o obě zubařky: jedna zemřela a druhá odešla do důchodu. Čeští doktoři na venkov nechťejí, a tak byli místní rádi, když se loni na jaře ve městě objevili stomatologové Stanislav Ponomarenko a Nina Ratušna z ukrajinského Kyjeva. Během několika měsíců si cizince oblíbili, kvůli kvalitní péči i nepřehlédnutelné vstřícnosti. Věci se zamotaly na konci loňského roku: ani jeden ze zubařského dua neudělal zkoušku potřebnou k tomu, aby mohli dál v Česku léčit. Když Jana Šulcová zjistila, že nejbližší zubař, který bere nové pacienty, je v hodinu vzdáleném Liberci, sepsala prohlášení na podporu lékařů z Ukrajiny. Během pár týdnů ji podepsalo skoro pět set lidí.

Totéž se děje v nedaleké Lomnici nad Popelkou, jen s tím rozdílem, že lékaři jsou z Ruska a jejich podporu podepsalo přes sedm set lidí. A nejen tady: ordinace menších českých měst zůstávají v posledních letech opuštěné a zájem o ně projevují jen lékaři z Východu. Jejich postavení na scéně je ale hodně vratké. Prezident stomatologické komory Roman Šmucler konkurenci z Ukrajiny a Ruska nechce – a pravidla jsou zatím na jeho straně. Aprobační zkoušku, potřebnou k dlouhodobému fungování v Česku, udělá jen každý desátý cizinec. Ti, kdo zkoušení zažili – cizí lékaři i jejich čeští kolegové, kteří je doprovázeli jako povinní odborní garanti –, si myslí, že není spravedlivé. Spíš než test znalostí je vnímají jako síto, jehož smyslem je likvidovat nečeskou konkurenci. Ministerstvo ústy náměstka Romana Prymuly připouští, že situace je neudržitelná. Cesta k nápravě absurdního stavu však rozhodně nebude jednoduchá.

Krátká idyla

„Náhradu za sebe jsem sháněla od roku 2013,“ říká zubařka v důchodu Helena Hronová z Lázní Bělohrad. Na dvě funkční ordinace ve městě zůstala sama, když kolegyně zemřela, navíc se jí zhoršovala artróza. Na inzerát se ozvalo několik českých doktorů, žádný se ale převzít praxi v podkrkonošském městečku nakonec neodhodlal. Má to logiku, zubaři si už delší dobu stěžují, že pojišťovny platí málo (třeba nejčastější výkon, plomba, se podle nich za necelé tři stovky, které pojišťovny nabízejí, prostě udělat nedá). Ve větších městech proto řada z nich vybírá od pacientů hotově, víc, než by dostali od pojišťoven. S něčím takovým ale na venkově počítat nemohou, a proto se sem nehrnou.

„Zrušme lékaře a losujme z nezaměstnaných, kdo bude léčit.“

Po třech letech marného shánění se do akce zapojil městský úřad a nabídl potenciálním zájemcům byt za výhodný nájem. Přihlásila se česká společnost Ecce Dent, která praxe odkoupila a loni na jaře dovezla do Lázní Bělohrad dva zmíněné zubaře z Ukrajiny.

Brzy zavládla všeobecná spokojenost. Pacienti oceňovali šikovné lékaře, kteří jim navíc podrobně vysvětlovali, co konkrétně a proč jim budou v ústech provádět. Už na Ukrajině se naučili obstojně česky a navíc pravidelně chodili za lektorkou, která s nimi jazyk pilovala. „Viděla jsem je při práci, umějí toho víc než já,“ přiznává lékařka Hronová. „K lidem jsou hodně vstřícní, tak důkladně jsem jim já zákrok a jeho souvislosti nikdy nepopisovala.“

Spokojeni byli i oba Ukrajinci. Nevadilo jim, že se musí spokojit s příjmem kolem dvaceti tisíc korun měsíčně (kolega ve velkém městě si vydělá zpravidla minimálně dvojnásobek). Pořád to bylo skoro desetkrát víc, než by měli na Ukrajině. Navíc si splnili sen, chtěli se pohnout směrem na Západ a uspěli. „Můj otec je chemik a kdysi chtěl emigrovat. Celý život pak litoval, že to neudělal,“ říká Stanislav Ponomarenko.

Loni na podzim ale přišla studená sprcha. Ukrajínští lékaři neudělali aprobační zkoušku a museli s prací skončit. Na vysvětlenou dodejme, že povinností, které musí lékaři ze třetích zemí v Česku splnit, je celá řada. Část z nich už měli Ponomarenko a Ratušna za sebou: od Karlovy univerzity dostali osvědčení, že jejich magisterské studium v Kyjevě je rovno studiu stomatologie na Karlově univerzitě. Úspěšně napsali test, který mapoval jejich odborné znalosti. Měli za sebou také pět měsíců praxe pod dozorem školitele, doktorky Hronové, tedy práci s pacienty v ordinacích Lázní Bělohrad. Kdyby udělali aprobační zkoušku (skládá se z obhajoby pěti případových studií, které popisují ošetření konkrétních pacientů během zmíněné praxe, a ústní zkoušky), mohli by v Česku provozovat samostatnou praxi stejně jako kterýkoli český doktor.

Ponomarenko i Ratušna mají pocit, že zkouška nebyla férová. „Bavili jsme se o studii, ve které jsem popisoval extrakci zubu,“ říká Ponomarenko. „Prošli jsme celý postup, byl v pořádku. Pak se ale zkoušející vrátila k rentgenu a popisu zubů na něm. Tvrdila, že v popisu mám zub, který na rentgenu není. A že kvůli téhle chybě mi zkoušku nemůže dát.“ Když si však zpražený Ponomarenko později studii v klidu pořádně prohlédl, zjistil, že zub na rentgenu je, jenom je špatně vidět. Dnes si vyčítá, že nebyl duchapřítomnější a nehájil se hned. „Na to, že budeme počítat zuby na snímku, jsem ale nebyl připraven,“ namítá. „Očekával jsem, že se budeme bavit o podstatě, o postupu při trhání zubu.“ Ratušna od zkoušky vyletěla kvůli formalitě: zkoušejícímu se nelíbilo, že u rentgenu ve studii nemá datum. „Jenže v té studii je jasně řečeno, kdy pacient přišel a že mu při této návštěvě děláme rentgen,“ říká.

Jména zkoušejících si ukrajínští lékaři nepamatují a žádný protokol o zkoušce v ruce nemají. Podle Jitky Doleželové z Institutu postgraduálního vzdělávání ve zdravotnictví (IPVZ), který zkoušku organizuje pro ministerstvo, v protokolu stejně žádné podrobnosti nebudou. Důvody neúspěchu prý zkoušející obvykle sdělují ústně. Jediné, co mají lékaři v ruce, je dopis, kterým jim ministerstvo sděluje, že dokud neudělají zkoušku, nesmějí léčit.

Školitelka ukrajinských lékařů Hronová, stejně jako předseda oblastní stomatologické komory Jiří Hvězda si myslí, že zkouška nebyla spravedlivá. „Je to nachytávání na hloupostech,“ říká Hvězda. „Obávám se, že takhle postavenou zkoušku bych neudělal ani já. Když chcete, vždycky najdete něco, na čem zkoušeného dostanete.“

Léčba elektrikářem

Zatímco Ponomarenko a Ratušna žijí z našetřených peněz a v pronajatém bytě se učí na další pokus o zkoušku, lidé v Lázních Bělohrad jsou bez zubaře. Zmíněná Jana Šulcová podnikla logické kolečko – dotázala se největší Všeobecné zdravotní pojišťovny (VZP) a ministerstva, co si o nastalé situaci myslí a kam mají lidé z Lázní Bělohrad chodit k zubaři. Od VZP dostala seznam jedenácti lékařů, kteří berou nové pacienty – všichni bez rozdílu byli až v Liberci, vzdáleném přes hodinu cesty.

Pojišťovna si zároveň posteskla, že městečku rozumí, ale neumí mu pomoci: stomatologická péče mimo velké městské aglomerace je podle VZP obecný problém, protože zubaři stárnou a nových absolventů je málo na to, aby nahradili přirozený úbytek. Navíc si obvykle otevírají praxe ve velkých městech a často volí model platby od pacientů na dřevo. Trend přísunu zahraničních lékařů – hlavně z Ukrajiny, Ruska a Bulharska – pojišťovna sice vítá, ale podobu kritizovaných zkoušek garantuje ministerstvo a VZP ji nemůže nijak ovlivnit.

Ministerstvo pro změnu pálkuje odpovědnost na pojišťovnu – to ona má zajistit, aby měl každý zubaře nejvýš pětáct minut od domu. Zkoušky pro stomatology z ruskojazyčných zemí muselo ministerstvo zpřísnit prý proto, že „přicházelo mnoho stížností na jejich neznalost jazyka a tlak na pacienty, aby si nechali dělat drahé výkony“. Janu Šulcovou nekonkrétní odpovědi, které situaci v jejím městě nijak neřešily, zklamaly. „Co se dělo jinde, nevím a ani mě to nezajímá,“ říká. „Standa s Ninou určitě nic takového nedělali.“

A když už se jednou do věci obula, chtěla ji pochopit. Z neoficiálního rozhovoru s pracovnící pojišťovny si odnesla, že hlavním hybatelem toho, aby k nám proniklo co nejméně lékařů z Východu, a šířitelem nedůvěry k nim je úřadující prezident stomatologické komory Roman Šmucler. V uzavřené diskusi stomatologů na Facebooku nedávno nabádal kolegy k ostráživosti před konkurencí z ciziny. Pacienty zase tento známý – a špičkový – zubní chirurg a majitel luxusní kliniky zásobuje historkami, ze kterých plyne, že je nemůže potkat nic horšího než Ukrajinec v ordinaci. Krátce před tím, než se ujal prezidentství, médiím řekl: „Často ani netušíme, jak přišli k diplomu. Nevíme, jestli si ho sami třeba nevymysleli a nevytiskli. Jednou jsme dokonce přišli na to, že se za zubaře vydává elektrikář.“ Ve stejném gardu pokračuje Šmucler i dnes: „Copak jsou lidé z malých měst nějaké nižší kategorie, aby je mohl léčit středoškolák? To rovnou udělejme zákon, že může léčit zvěrolékař. Nebo zrušme lékaře a losujme z nezaměstnaných, kdo bude léčit.“

Když má šéf komory uvést konkrétní příklad nějakého takového zvěrstva, sáhne po Lomnici nad Popelkou. Tam prý pracovali dva Rusové, kteří nebyli doktoři. „Byli tam dokonce načerno,“ říká Šmucler. „Když se u aprobační zkoušky ukázalo, že neumějí medicínu, utekli.“

Ředitelku polikliniky v Lomnici nad Popelkou Bohuslavu Kubátovou, která Rusy městečku sehnala, tahle slova rozpalují doběla. „Ublížíte vysokoškolsky vzdělaným lidem na úrovni,“ zlobí se. „Přitom jsme si vyměnili několik e-mailů a pan Šmucler dobře ví, že naši Rusové jsou lékaři.“ Příběh Lomnice je podobný tomu z Lázní Bělohrad jako přes kopírák. Místo pěti zubařů tu zůstal jen jeden na plný a jeden na poloviční úvazek, radnice vybavila prázdné ordinace za více než půl milionu korun a nabídla byt, přesto Češi neměli zájem. Ředitelka Kubátová začala reagovat na inzeráty cizinců, nakonec vybrala padesátáctník, který v Moskvě dělal vedoucího lékaře na klinice a jeho synovce s pětiletou praxí.

„Když jsem zveřejnila, že budou registrovat pacienty, stáli lidé už od pěti ráno před ordinacemi frontu,“ popisuje Kubátová. Brzy si nemohli nové zubaře vynachválit. „Bydlí vedle polikliniky, lidé si zvykli, že když je bolí zub, zvoní na ně klidně v neděli,“ říká Kubátová. „Varovala jsem je, že to je otročina, ale trvali na tom, že když má někdo bolesti, je třeba rychle jednat.“

Od aprobační zkoušky letěli Rusové z Lomnice ještě rychleji než Ukrajinci z Lázní Bělohrad. „Mladšímu řekli, že má v případové studii špatně háčky a čárky a kvůli špatné češtině má přijít znovu. Starší mluvil několik minut o stomatologii, verdikt zněl: obor dobrý, čeština špatná,“ říká Kubátová. V obou městech vznikla na podporu lékařů cizinců podpisová akce, její signatáři mimo jiné chtějí, aby byli během zkoušky „posuzováni spravedlivě, bez ohledu na národnost“.

At' se mi ozvou

Stanislav Ponomarenko a Nina Ratušna se k tomu, aby veřejně mluvili o svých pochybnostech o průběhu aprobační zkoušky, odhodlali až po několika týdnech. Ve facebookové skupině „vrači v čechii“ jsou v kontaktu s dalšími zubaři a panuje mezi nimi přesvědčení, že toho, kdo se ozve, u dalšího pokusu o zkoušku potopí. Rusové z Lomnice jména uvádět nechťejí. A česká lékařka z pražského Chodova, která si do své ordinace vzala také Ukrajinku a byla s ní jako školitelka u aprobační zkoušky, nechce říct nejen její jméno, ale raději ani své jméno – aby Ukrajince neškodila. Pod slibem anonymity ale mluví o zážitcích u zkoušky velmi ochotně. Lékařka, kterou doprovázela, podle ní neměla šanci. Zkoušející ji v podstatě nepustila ke slovu, neustále ji přerušovala výkřiky „tak raz, dva, tři, to musí jet, to musí odsýpat“, nakonec položila tak nejednoznačnou otázku, že ani školitelka nevěděla, na co se vlastně ptá – a bylo po všem.

Za zkoušky odpovídá ministerstvo zdravotnictví a náměstek Roman Prymula začíná debatu o nich náležitě obezřetně. „Je to složité. Máme tu jednoznačný názor prezidenta stomatologické komory, že zubařů je dost a komora nemá zájem, aby sem přicházeli další,“ říká Prymula. Zkouška je podle něj „restriktivní“, projde jí jen nějakých deset patnáct procent lidí. Zatímco v objektivních testech obstojí skoro všichni cizinci, ústní zkouška je sítem. „Samozřejmě že když budu chtít někoho vyhodit, tak ho vždycky na něčem dostanu, to je úplně jednoduché,“ připouští náměstek. A postupně se dostává k tomu, že on osobně si myslí, že zubařů v Česku dost není a cizinci nám mohou pomoci: „Pro mě je určitě lepší, když je v pohraničí člověk, který sice hovoří lámanou češtinou, ale aspoň tam někdo bude. Tak proč to blokovat.“ Aprobační zkouška by se podle něj mohla vrátit k tomu, čím byla původně: jakýmsi povšechným ověřením, že se lékař – který má z jiného státu uznaný diplom a v Česku několikaměsíční praxi – orientuje v oboru a v jazyce. Cizincům a jejich pacientům z Lázní Bělohrad a Lomnice nad Popelkou zatím náměstek alespoň nabízí, at' se mu ozvou: „Můžu se na ty jejich případy podívat.“

Článek je zveřejněn se svolením časopisu Respekt.

Odkaz na článek <https://www.respekt.cz/tydenik/2018/8/boj-o-ukrajinske-lekare>

www.respekt.cz